

OSOBNÍ ZPRÁVY

Profesor Vladimír Vondráček - stoleté výročí narození

Profesor Vladimír Vondráček, DrSc., se narodil dne 23. února 1895. V tomto roce edy vzpomínáme již stoleté výročí jeho narození.

Stručně vyjmenovaná životopisná data samozřejmě nevystihují osobnost tak složitou a poutavou, jako byl profesor Vondráček. Vystudoval gymnázium v Praze, promoval v roce 1919 na lékařské fakultě Karlovy univerzity, jako medik se zajímal o psychiatrii, praktikoval pak u Heverocha, Janského, Haškovce a současně také na klinice profesora Sylaby. V roce 1922 nastoupil jako asistent na farmakologii, kde se v roce 1932 habilitoval. Mimořádným profesorem byl jmenován v roce 1938 a v roce 1939 mu byla rozšířena venia docendi pro lékařskou psychologii. Přitom byl od roku 1933 asistentem propedeutické kliniky profesora Prusíka, kde působil a přednášel jako klinický farmakolog. Po uzavření českých vysokých škol docházel jednak na psychiatrickou kliniku, jednak na interní oddělení Vinohradské nemocnice, kde konkrétně vyšetřoval neurologické a psychiatrické pacienty.

V roce 1945 ho po osvobození pověřil prof. Mysliveček vedením otevřených oddělení psychiatrické kliniky v Praze. V roce 1948 byl jmenován profesorem lékařské psychologie. Přednostou psychiatrické kliniky se stal v roce 1958, v roce 1970 předal kliniku prof. Dobiášovi, ale až do osmdesátí let zůstal ředitelem Výzkumné psychiatrické laboratoře a do konce života docházel na kliniku a byl vědecky činný. Ještě několik dnů před smrtí vedl klinický seminář s obvyklou bystrostí a pohotovostí.

Zesnul po krátké nemoci dne 10. 5. 1978 ve věku 83 let.

Vondráček byl neobyčejně pracovitý a mnohostranný. Od roku 1923 vydal řadu prací nejen z oblasti psychiatrie a lékařské psychologie, ale i z neurologie, vnitřního lékařství, biochemie, farmakologie, učení o konstituci a charakterologie, o obecných otázkách medicíny a z dalších oborů. Počet jeho publikací se blíží třem stům. Byl též úspěšným autorem a vydal řadu knih, jež začíná v roce 1937 známou Farmakologií duše. Spolu s O. Riedlem a ostatními vydal Klinickou toxikologii, jež dosáhla pěti vydání. Řada monografií byla věnována většinou psychologii a psychopatologii, jmenujme z nich jen Konání a jeho poruchy, Hodnocení a jeho poruchy z hlediska psychiatrie.

Profesor Vondráček je pokládán za zakladatelskou osobnost několika oborů – lékařské psychologie, psychofarmakologie, dietetiky (spolu s prof. Prusíkem), psychiatrické sexuologie.

Tato mnohostrannost byla a je někdy Vondráčkovi vytýkána a jistě kontrastuje se stále se zužující specializací vědy. V tom směru je Vondráček představitelem generace výrazných individualit velkých kliniků a univerzitních pedagogů, jejichž vliv přesáhl z dob konce monarchie a z dob první republiky až do poválečné doby a působí ve vědomí jejich žáků až dodnes.

Charvát, velký Vondráčkův přítel, ho v jeho sedmdesátinách nazval nenasytným sběratelem vědomostí, nenasytým pozorovatelem člověka a života. Domníval se, že Vondráček vyšel z farmakologie jako ze základní vědy, interna mu byla stupněm

k aplikované medicíně. Psychiatrie ho získala ani ne tak pro studium lidských pravidelností a odchylek, ale spíše pro studium motivace k jednání a rituály. Spíše pochopení iracionality moderního člověka vedla Vondráčka k zájmu o rituály a sekty, jako o útěk člověka z reality přeorganizovaného světa, který ztratil "jistoty norem a principů minulosti. Opětovné vydání jeho knihy "Magické a fantastické" po roce 1989, doprovázené reprodukcemi Hieronyma Bosche, jen ukazuje aktuálnost problematiky i pro současnost.

U profesora Vondráčka ale nejsme při podobných výročích odkázáni jen na jeho životopisu, soupisy jeho prací, chronologii jeho kariéry a naše vzpomínky. K většímu porozumění a oživení jeho osobnosti máme jeho memoáry "Le vzpomíná". Nejde jen o jeho vzpomínky. Sám v úvodu psal, že to nejsou pamati v pravém slova smyslu, "ale, že jde o vzpomínky člověka, jenž si snad poměrně pamatuje události". Je to opravdu kronika doby, života v Praze, události, které kají historických zvratů i intimnosti členů pražské společnosti. I zde se projevu mnohostrannost, jeho překvapující vědomosti, které jsou snad poněkud zalétavé kontinuaální četbě, ale vynikají zvláště při namátkovém listování. Kniha je oprá dilem pozorovatele, který zachovává vondráčkovský odstup a překvapující a strídání vtípu, lehkého cynismu, nebo sardonického úsměšku, náhlé netakti

Z knihy můžeme namátkově konstruovat některá místa jeho životopisu:

Narodil se v sobotu v pět hodin ráno v Praze 1, v Perlové ulici č. 10. Plod, pokrný jménem Vladimír Otakar Václav, vážil čtyři a půl kilogramu, což byla Vondráčkova největší relativní váha během celého jeho života. Jeho matka zemřela asi za měsíc na horečnaté onemocnění. Vondráček se domníval, že šlo o tyfus a podává nedrobný popis tehdejšího výskytu tyfu v Praze a názorů na jeho léčbu.

Vondráčkův otec byl úspěšným obchodníkem, který převzal obchod, nákladně hůdkářství v centru Prahy, které bylo v majetku rodiny druhou generaci. Vondráček popisuje otce s klidnou a vážnou úctou a sympatií. Byl seriózním obchodníkem, který požíval úctu a měl otevřenou cestu k neomezenému úvěru. Byl klidný a lidé ho za svého považovali, dovedl se však strasně rozčílit, někdy pro maličkost. Nestávalo to příliš často, neboť se znal a raději se agresivním situacím vyhýbal.

Ženil se pozdě, a když v roce 1912 umírá, je Vondráčkovi 17 let. Vondráček konstatojuje, že mezi ním a jeho otcem byla vlastně propast dvou generací – 46 let. Vítěz se málo. Když Vladimír odcházela ráno z domova do školy, otec ještě spal a když vrátil otec domů večer, spal zase mladý Vondráček. Trávili spolu nedělní odpoledne a večery. Otec byl šetrný, ale nikoliv skoupý. Dával značné zprostituté. Na kraje vzdálenosti jezdili třetí třídou, na delší rychlíkem a vždy druhou. Otec fiakry v Praze neuzíval, protože jejich ceny považoval za příliš vysoké a neregulované, řízené odhadem kočího. V restauraci nešetřil, jen rannou husičku si dávali až v květnu, cena za porci klesla pod dvě koruny.

I když byl Vondráček vychováván v zabezpečeném městanském prostředí a ekloppen poměrně četným příbuzenstvem tet a jiných příbuzných a vychovatelek, byl přece jen sirotek bez matky. Věren svému vychování to nikde nerozebírá, zmiňuje o určité osamělosti mezi dospělými se objevuje jen letmo a jeho trauma se spíše projevuje jen nepřímo při obecném hodnocení dětství a v poměru k otcovu bratrančkovi, který byl po otcově smrti jeho poručníkem. Popisuje ho jako zvláštního člověka, který měl v sobě "něco žabího" a o jeho záležitosti se vůbec nestaral, takže Vladimíra po smrti otce znamenitě okradli – zde Vondráček poznamenává, že v životě ztratil majetek několikrát a poprvé to zažil právě po smrti svého otce. Poručník mu dal jen d

radu – jednou za něho zaplatil kolek v ceně dvou korun a důtklivě mu připomněl, že mu je musí co nejdříve vrátit: "Strengre Rechnung, gute Freundschaft". Podruhé mu poradil, aby herečkám a zpěvačkám nikdy nedával žádné dary – "Viš, dobrou večer zaplatit, to jo, ale žádné prezenty". Vondráček suše poznamenává, že prvý názor měl již před tím, druhou radu nikdy nepotřeboval.

Vondráček byl v dětství a mládí slabé dítě, lékaři se domnívali, že nedožije dospělosti a on sám přičítá zásluhu na svém přežití vychovatelce, slečně Anně, o které píše s vděkem.

Projekce se asi objevuje též v jeho hodnocení dětství; psal a opakovaně nám říkal, že dětský věk má někdy horší hrůzy než dospělý ("Ta vázanost, nesvoboda, okřikování, znepokojování výchovnými pokyny jsou sice nutné, ale neurozogení").

Útek osudu jeho života bychom mohli v kronice sledovat dále a mohli bychom získat podrobný soupis jeho názorů na život, filozofii života a problémy doby.

Na tomto místě si můžeme ještě všimnout, že v gymnáziu se jeho život jakoby rozjasňuje, pragmaticky podotýká, že se učil hlavně proto, aby s úspěchem absolvoval a naučil se to, co bude potřebovat. Plně se pak oddává studiu medicíny a s potěšením, řekl bych skoro s vášnivým zaujetím, plní až do konce života svůj úkol vysokéškolského pedagoga, vědce a klinika. Stává se legendárním přednášečem, píše četná skripta a učebnice. Nevyhýbá se společenským úkolům a povinnostem ani v soukromém, ani v oficiálním životě.

V popisu jeho života a osobnosti je ještě nutno se zmínit o jeho proslulých, i když řídkých, ale velkých výbuších hněvu, které byly většinou spravedlivým hněvem nad zanedbáním běžné povinnosti. Nepřiměřené a nečekané (pro neznalého) byly tam, kde se někdo, ať náhodou nebo z netaktnosti zmínil, třeba i vtípně, o jeho vysoké postavě nebo o jeho nápadné podobě s hercem Jindřichem Plachtou. Pak vznikla bouře, která však rychle vyprchala a většinou nezanechávala mstivou stopu.

Částečně asi byly ovlivněny tyto agrese dědictvím po rysech předků – podobné výbuchy "pro malicherné příčiny" popisuje Vondráček u svého otce. Konečně ani babička Tuzarová nebyla bez temperamentu. Vondráček ji popisuje jako robustní a energickou ženu, kterou měl rád, ale zároveň se jí poněkud bál; později v životě se v jeho snech objevovala spíše jako postava děsivá. Svě děti měla ráda a ráda viděla, když se bavily a dávala jim ochotně kapesné na zábavu. Strašně se však rozčílila, když přicházely pozdě domů a jednou z tohoto důvodu čekala na svého syna s nožem v ruce.

Částečně se asi u Vondráčka uvolňovala i agrese potlačených komplexů z jeho dětství a mládí. I když byl na svoji výšku pyšný a rád se měřil s vysokými návštěvníky i z ciziny (několikrát jsme tomu byl přítomen, profesor vstal a vyzval překvapeného návštěvníka, aby se k sobě postavili zády, a já měl rozhodnout, kdo je vyšší), přece jen se vnímal dysmorficky, displasticky. Pokládal též vždy svůj zdravotní stav za křehký, ačkoliv se mi zdálo, že stonal velmi málo.

Nebylo by spravedlivé nezmínit se o jeho manželce paní Miladě, rozené Drahorákové. Byla mu ideální partnerkou a jejich manželství bylo asi velmi šťastné. I ve vysokém věku se k ní choval kavalírsky a s jakousi něžnou mužností.

Profesor Vondráček byl z těch lidí, kteří nechávají trvalou a výraznou stopu v našich životech. V posledních větách, které se v našem rituálu posledního rozloučení obrací k zesnulému, řekl ve svém nekrologu profesor Dobiáš – "Pane profesore, nezapomeneme na Vás, protože jste nezapomenutelný". Měl pravdu.

Prof. MUDr. Petr Zvolský, DrSc.